

DEBRECZENI PROTESTÁNS LAP

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI HETI KÖZLÖNY.

A lap szellemi részét illető minden közlemény a szerkesztőség czíme alatt küldendő.

Megjelen hetenként egyszer szombaton, másfél íven.

Előfizetési ár: egész évre 6 frt (12 korona), félévre 3 frt (6 korona). Hirdetések díja: *Benn a lapban* egész oldal 8 frt, félsoldal 4 frt, negyedoldal 2 frt; *a borítékon* egész oldal 4 frt, $\frac{1}{2}$ oldal 2 frt, $\frac{1}{4}$ oldal 1 frt. Többszörös hirdetésnél árengedmény adatik. Bélyegdij minden hirdetésnél külön 30 kr.

Egyes szám ára 15 kr.

A kiadóhivatal

kezelője Rózsa Sándor főiskolai háznagy, kinek nevére intézendő a lap minden anyagi dolgára s a hirdetésekre vonatkozó küldemény.

A magyar református egyház anyagi ügyeinek rendezéséről.

(Szabad előadás.)

A tiszántúli egyházkerületi értekezlet 1895. október 31-iki n.-váradai közgyűlésén tartotta **Ferenczy Gyula**, volt krassói lelkész, jelenleg debreczeni akadémiai tanár.

(Folytatás.)

Le kell szállítani és ujja kell alkotni az egyházi adózást. Az adót senki se fizeti örömmel. De a mi egyházi adónkat még azok is sírva nézik, a kik kapják, a belhivatalnokok. Ez az egyházi adó évi 838,936 forint értéket képvisel és egyházközségeinkint váltakozó adókulcs szerint lelkenként 0—4 frtig is felemelkedik.⁷ Van olyan hely, a hol nem is ismerik és olyan is van, a hol az állami adót is többszörösen haladja.

Ez az 1848. előtti rendi világba illő, kivéteisi elveire helyenkint változó, a legkülönfélébb terményekből és szolgáltatásokból álló, nehezen kezelhető s ezer igazságtalanságra és surlódásra alkalmas adó egyházi adórendszer oka leginkább a mi nyomorúságainknak és ezt kell reformálni minél előbb.

Végzetes hiba, hogy eddig is maradt, hogy míg a szabadelvű haladásnak olyan lelkes szószólói valánk, az egyház külső kiépítésére nézve eddig minden okszerű reform elől elzárkóztunk s vagyoni viszonyaink abban az állapotban vannak, mint a török hódoltság korában.

Ez továbbra nem maradhat így.

Ha vagyunk van, azt úgy kell kezelni, mint a nemzetgazdasátnak a mai társadalom által elfogadott elvei kívánják és ha egyházi adónk van, a hogy azt az adózásnak természete hozza magával.

Itt nincs bölcsekedésnek helye. Itt nem elméletekkel, hanem változhatatlan ércz-törvé-

nyekkel állunk szemben és e törvények physikai szükségyszerűséggel követelik, *hogy egyházi adórendszerünk egységes és méltányos elvek szerint rendeztessék.*

Vagy áll az, hogy van magyar reformált egyház, vagy nincs. Ha nincs, úgy nem szükséges sem zsinat, sem kerület, sem egyházmegye. Akkor legyünk independensek és legyen jogosult az elv, hogy egy egyház azt fogadja és állítsa be papnak, a kit akar. Akkor ne kényszerítsük a gyülekezetekre az érettséget tett s négy évi akadémiai tanfolyamot és végtelen káplánságot végzett lelkészeket. S ne azért, mert ez a körülmény az idvességet rájuk nézve drágává teszi.

De ha csakugyan van egyesült magyar ref. egyház s legalább történetileg megvannak az egyházkerületek: úgy teljesen jogos és feltétlen logikai követelmény, hogy e területen belől mindenki egyenlő legyen és az egyházfentartás költségeihez ugyanazon arányban járuljon.

Az autonomiának lényege nem abban áll, hogy minden egyes gyülekezet külön maga válaszson belhivatalnokot és azt ellenőrzés nélkül nyomorgassa és tagjait lehetetlen adókkal öldökölje, sokan parancsoljanak, senki ne engedelmeskedjék, hanem abban, hogy az egy és ugyanazon hitet valló hívők, mint egy test, úgy igazgassák az egyházat, úgy a mint az az evangéliomnak és emberi méltóságnak, a szabadság, a rend, a józan ész és erkölcs principiumainak megfelel és ezen a kereten belől saját erejükön megálljanak, saját magukra építsenek.

Az autonomia, ha az a belhivatalnokok rabszolgaságát és lelketlen kihasználását, akár a természeti javaknak természetellenes kezelését és híveknek az igazsággal és méltányossággal

ellenkező teherviselést, a szabadságnak Lengyelországhoz hasonló korlátlan decentralizálását, a fejletlen zűrzavart tételezi fel, képtelenséggé és ellenmondássá válik, természetellenes tünetté, melynek fennállását csak rendkívüli körülményekkel, nálunk a létfenntartási küzdelemmel lehetett a multban indokolni s melyet a jelenben nem szabad fentartani többé.

Valóban, míg társadalmi és állami életünk oly fejletlen és szétagolt vala, hogy megyénként és városenként, helységenként, sőt földesuranként más volt a jog, változott a központ és ezer darabra volt szakadva az ország, midőn arról volt szó, hogy a vallásszabadsághoz való jogát és annak gyakorlatát ez ország területén itt vagy ott, de legalább valamely helyen megőrizzük és fentartsuk, midőn úgy az országos állapotok, mint közlekedés lehetetlensége, még a szabadság szempontjából szükséges közös szervezkedést is lehetetlenné tette; 1848. előtt legalább meg lehet érteni azt, hogy a protestáns egyház annyi lazán összefüggő egyháztestre szakadt s olyan külön területi jog alapján alakult s minden fejlesztési kísérletnek a lengyel *Nye pozivolim*-nak megfelelő autonomia szóval szegült ellen. De 1848. és még inkább 1867. óta e szétagoltságnak nincs semmi értelme többé. A mi akkor sem volt érdem, az ma valóságos bűn és a mi több, természetellenes állapot.

Az én meggyőződésem azért az, hogy nekünk is vagy egységes elvek szerint kell

egyházunk külső építményét felépíteni, vagy el kell pusztulni menthetetlenül. Más út nincs. Más útra még az államsegély üdvözítő ígérének valósultával sem léphetünk. Az államsegély igénybe vétele is egy egységes adókulcs alkalmazását teszi szükségessé.

Vagy talán lehető és igazságos volna az például, hogy két harmadosztályú lelkész-állomás, melyek most egyformán 200 forinttal volnának segélyezendők, de a melyek egyikében ma 50 kr. egyházi adó sem esik fejenként, míg a másikban 2, 3, sőt 4 frtot is fizetnek, egyenlő elbánásban részesíttessék? Ez újabb helyzetet rendszeresítene, mely csak addig tartana, míg a több szavazat alapján a méltánytalanul terheltek az alkotmányos formák felhasználásával le nem győznék az addig is méltánytalanul kiváltságolt helyzetben levőket. Ez lenne aztán a birkozás és a küzdelem, mely erőnket felémésztené!

Nincs azért mit habozni tovább, autonomia ide, autonomia oda, vagy épen azért, mert autonomia: fel kell hagynunk a politizálással, melylyel eddig sorsunk egybekapcsoltuk, hozzá kell kezdeni a dologhoz magunknak és meg kell csinálni az egységes adózási rendszert.

És ez, a mellett, hogy életkérdés ránk nézve, önmagában sem volna rossz.

Az egységes adórendszer ugyanis nem rakhatna több terheket senkinek vállára, mint a mennyit a cél szempontjából azon mindenki megbirhat.

❖ TÁRCZA. ❖

A bölcelet és a theologia közötti viszony.*

A theologia a szónak legvalódibb értelmében független a bölcelettől, mert tárgya nem emberi, hanem isteni forrásból ered, míg a bölcelet teljesen az emberi értelem munkájának eredménye. Az egyik felülről való, míg a másik a földé. A bibliai theologia christo-centrikus s adatait szent emberek állították össze, kik a Szentlélektől s magától Krisztustól „indítatván szóltak.” Krisztus *par excellence* egyszerre a mi Theologusunk és Bölcsészünk. Mint minden kérdésen felül álló dolgot fogadjuk el az ő tökéletes emberi voltát és teljességét. Abbol a hitből indulunk ki, hogy ő valódi történeti jellem volt, nem pedig valamely mythusnak vagy legendának lassanként kifejlődött szüleménye; hogy ő azon időben, mely erre nézve általában elfogadtatott, élt és tanított; hogy szavairól és cselekedeteiről eléggé hiteles leírás van birtokunkban.

* Az egyetemes presbiteri Szövetségnek múlt év nyarán Glasgowban tartott hatodik gyűlésén tartotta ezen érteket zést dr. Mac Vicar, Eszak-Amerikában, Montrealban theologiai iskolai igazgató. A gyűlés jegyzőkönyvéből néhány értekezést le fogunk fordítani, mint igen érdekes tanulmányokat, Lapunk számára. Cs. L.

Emberi volta teljességének ezen hitéből következőtünk az ő istenségére. Ez a kettő: emberi és isteni voltanak megbízhatósága, együtt áll vagy esik. A személyére és jellemére vonatkozó ezen következtetés őt egészen saját, egyedül álló helyzethez juttatja, végzetlenül magasan fölbe az ókor és a modern idők összes bölcséinek és arra kötelez bennünket, hogy az ő tanítását teljesen eredetinek és minden népek bölcséleti tanaitól tökéletesen függetlennek tartjuk. Ő nem úgy beszél, mint egy pusztá ember, hanem mint Isten, ki hazudni nem tud, s ki olyan pontossággal, tekintélylyel és a tudás olyan mindenségével beszél, mely egyszerre vétőt kiált mindazoknak vetélkedése elé, a kik csak ellentétben állanak vele. Ez a theológiának megdönthetetlen alapja.

De itt, természetesen, azonnal fölmerül a kérdés, hogy micsoda theologiai kategóriák alapján ejti ő ki a maga döntő szavait? Felölelik-e ezek teljesen a theologiai tudomány széles mezejét? Igenis, felölik. Ő tanítja a református egyházak dogmatikájának és eccleszologiájának minden nagy lényegi tételeit. És midőn ő a legmagasztosabb tárgyakat az emberi értelem színvonalára szállítja le, mindig csak önmagára akarja a figyelmet föl hívni. „A ki engem lát, látja az Atyát.” A végtelen Egynek teljes megértése felülhaladja a mi képességünket, de Istenről mégis több, mint csak negatív fogalmunk van, a mennyiben, legalább részben, egyenes tudásunk van az ő bölcsességéről, hatalmáról, szentségéről, igaz-

A történeti fejlődés tekintetbe vételével nem térhetne többel egy családot 1 frt fő- és 25 kr. mellékadónál, ha a családnak önálló felnőtt tagja is van és a vagyon után se tehetne ki többet 10%-nál.

Az állam megenged 5%-os iskola-adót; 10%-nál tovább mi sem mehetünk az egyetemes egyház-adót illetőleg, sőt a növekedő adó arányában itt is fokozatosan fogyasztanunk kellene a perczeneket olyanformán, hogy 50 frt államadón felül 100 frtig már csak 8, 100—200-ig már csak 6, 200—500-ig csak 5 és 500 frton felül csak 3% járna. Ezen az alapon 185,000 család után a mi kerületünkben bejönne családonként 1 felnőtt önálló tagot számítva, személyadóból 231,000 forint, s 10,000,000 forintra téve hűveink államadóját, 6·5% átlaggal 650,000 frt, azután 1% domesztikai adó 65,000, összesen 836,000 forint, a mi a mostani egyházi adónak jobbnaira megfelel.

Ezen egyetemes adót azonban, mely lehetőleg az államadóval együtt szedetnék be, a hűvek csak lelkeszi és tanítói állomásaik ellátásáért adnák. Azon felüli szükségleteiket külön egyházközségi pótdó alapján kellene fedezniök, vagy ha vagyonuk van és az úgy saját helyi, mint országos egyházi terheiket is megbírná, továbbra is adómentesek maradnának s legfeljebb csak az 1% domesztikai adót fizetnék.

Ebben állana az adóügyi reform, a melyet azonban összes anyagi javaink kezelésének okszerű rendezése is nyomon követne.

26 milliónyi aktív vagyonunk (készpénz és jövedelmező földek)⁸ ma ezer helyen szét-szórva, ellenállhatatlanul porlik. Jövedelme be nem foly s kezelése néhol tudatlan és hozzá nem értő kezekbe van letéve és a lelkeszi hivatalnak képtelen és oktalan nehézséget okoz. E mellett tekintélyes nagysága daczára egyházi és hazafias céljaink érdekében megfelelő súlyt és erőt nem képvisel. Sőt miután már az apák elhasználták, már csak holt teher. Egy pár 100,000 frt alaptőkével bíró részvénytársaság nagyobb politikai és társadalmi súlylyal esik a gyakorlati élet mérő serpenyőjébe, mint mi összes vagyonunk után és nagyobb jövedelmet is ér el. A pesti hitelbank a múlt évben 21% nyers jövedelmet tudott kimutatni.

Okszerű vagyonkezeléssel itt is feltétlenül többet lehetne elérni és kellene is, mert az pl. hogy a mi gyülekezeteink 1.138,000 frt adóságuk után átlag 7% kamatot fizetnek, míg az egyetemes egyház pénzt a Földhitelintézetnél 3—4%-on heverteti, nem egyéb örült pazarlásnál és öngyilkosságnál, mely évenként 30—40,000 forinttal károsít meg, többel, mint a mennyi államsegélyt élvezünk s annyival, a mennyivel a debreczeni református egyetemet már fel tudnánk állítani s a mennyit egy önkonverzió útján magunk is elő tudnánk teremteni. Bankszerűleg kell azért kezelni pénzeinket, olyanformán, mint azt az országos hitelszövetkezet teszi. Így nemcsak jövedelmünk lesz nagyobb, nemcsak lelkeszeinket mentjük fel a terhes

ságosságáról, jóságáról és igazságáról, mihelyt őt nem a bölcelet homályos fényében, hanem úgy tekintjük, a hogy annak a személyében kijelentetett, a ki szolgál alakot öltött magára „és emberi ábrázatban találtatott mint ember.“ Az istenség a mi természetünkbe öltözvén, véges látkörünk határainak föltétele alatt jelent meg. A természetfölöttinek légköre a megtestesülés egyetlen csodájában nyilatkozott és világosodott meg. Azoknak, a kik látták a megtestesült Istent az emberi történelem színpadán mosolyogni, — azoknak nem volt semminemű metaphysikai bizonyítékokra szükségük, hogy meggyőződjenek az ő lételéről. Anselmnek, Descartesnek, dr. Clark Sámuelnek és utódaiknak ontologiai, kosmologiai és teleologiai bizonyítékaik, melyek syllogistikus álláspontból bevallottan nem meggyőzőek, az ilyen egyénekre nézve föltétlenül haszontalan és szükségtelen dolgok lettek volna. És azok ezen bizonyítékok mi reánk nézve is, melyeknek csak annyiban lehet értékük, hogy illusztrálják azt, a mit mi magasabb forrásból tanulunk, mikor Krisztus megtestesülésének és tanításának igaz jelentőségét realizáljuk meg. Krisztus nem hagyott semmi. Istenre és emberre vonatkozó lényeges tant meg tanítatlanul.

Istennek véghetetlen önfeláldozó szeretete, mint a váltáság eredete és indoka, a Szentháromság, Krisztus önkéntes engedelmissége és megalázkodásai, az ő helyettesi kiengesztelő áldozata, feltámadása, mennybemenetele

és közbenjárása az égből; az isteni Lélek küldetése és munkája, Istennek egyeduralma és az ember szabadsága, a bűnök megbocsátása, az örökélet, a hit és az imádság hatálya; Krisztus második eljövetele, az igazak és hamisak feltámadása, az utolsó ítélet, a jövendő életben való kárhozat és dicsőség; — mindezen és ezekhez hasonló tárgyak benne voltak az ő tanításának mindent felölelő árjában és ő azokat semmiképen sem a bölcelet tanításából kölcsönözte. Krisztus nem volt a bölcsészeknek lekötölezve azért, hogy ő tárta föl leggazdagabban a világegyetemre, Istenre, emberre és az örökkévalóságra vonatkozó igazságot.

Istennek Lelke nyugodott rajta a végtelenségig s így történhetett az, hogy ő szabadon beszélt olyan tárgyokról, melyek felülmulják az emberi találékonyt. És mikor a héber szentíratokra célzott is, olyan kifejezésekkel tette ezt, melyek azt mutatták, hogy nékie a legteljesebb joga van Mózes és a próféták iránti lelki erejének legfőbb tekintélyvel való magyarázásához. Ennek alapján történt az, hogy hegyi megdicsőülése esetén Mózes és Illyés hallattára szózat jött alá az égből, melyre még ma is hallgatnunk kell, mert századokon át visszhangzik az: „Őt hallgassátok!“ Nem azt teszi ez, mintha nekünk szabadságunkban volna a próféták és apostolok által hirdetett igazságot olyasminek tekinteni, a mi ellenében állana Krisztusnak tanításával, hanem azt, hogy adjuk meg a kellő helyet és nyomatékot a hegyi beszéd-

ellenőrzés és kezelés alól, de uzsorás kamatot fizető s a pénzzel bírók hatalma alatt nyögő híveinknek is segítségére lehetünk. És ez ránk nézve, — kik nem vagyunk abban a helyzetben, mint a katolikusok, a kik híveiknek akkor is hasznát veszik, midőn meghalnak, — a kik csak mindig élőkkel számolhatunk, kettős kötelesség.

De nem folytatom tovább. A szakszerű részletezésre nincs hely és nem is lehet az én feladatom. Csak az államsegély ügyét érintem még röviden.

Kimutattam azt, hogy ha az államra akarunk támaszkodni, *a behivatalnoki fizetések rendezésére is több kell, mint a mennyit a konvent előirányozott.* Most azt teszem hozzá, hogy ha e kerület reformátusainak államadója se ütné meg a 10.000.000 forintot: e czimen is segélyre leend szükség.

Mennyire? Azt akkor lehet megtudni, ha az e célból szükséges új adatgyűjtés megtörtént. Ezt kell azért folyamatba tenni, annival inkább, mert a Jelentőívek statisztikája úgyszólván hiányos és értéktelen.

A mit azonban már előre is tudni lehet, az azon körülmény, hogy az államsegély kívánt igénybe vételével egyházunk eddigi jelentősége okvetlen megszűnik.

A ki vagyoni függetlenségét elvesztette az másoknak szolgájává leend.

S mi azon a ponton állunk, hogy ránk e szolgaság már kívánatos.

Vagy van még tán, más kivezető út is?

nek és a Krisztus szerinti teológiának, mint a mely teljesen független a bölcsélet magyarázatától.

Tekintsük meg legelőször is a bölcséletnek a teológia iránti lekötöttségét.

Az értelmi és erkölcsi tünemények magyarázatának története a végtelen zavar és ellenmondások története, és a psychologisták az ő egymás elleni küzdelmeikben igen kevésbé vették figyelembe Krisztust és Isten összes orákulumait. Dr. Delitschéhez hasonló bibliai psychologisták számára igen kevesen vannak s a metaphysika mesterei valamennyit kevésbé nézik. Ugy látszik, hogy a pogány bölcseséget elibe teszik ezek az Isten által küldött igaz tanúbizonyságnak. És mi, ezen ostobaság daczára is Krisztust tekintjük *facile princepo* gyanánt úgy a bölcséletben, mint a teológiában. „Ő jól tudta, micsoda volna az emberben.“ Az ő anthropologiai tanítása épen olyan igaz és tökéletes volt, mint az, a mit a tulajdonképeni teológiában, soteriologiában és eschatologiában tanított. Teremtő levén, megérthetetlen dolog volna, hogy előtte az ember vagy a világegyetem szervezetében lenne valami áthatolhatatlan vagy zavaró titok. Az emberi lelket uraló lélektani és erkölcsi elveket vagy az erkölcsi rossz fenforgása által okozott zavart és romlást teljes tudással és tökéletes bizonyossággal tárgyalta ő. S merem hinni, hogy ezen tény beismerését kell minden olyan bölcsélet alfájává és omegájává tenni,

Én azt hiszem, hogy van. 300,000 frttal már megboldogulhatna* e kerület. Ennyivel pedig lehetséges lenne szaporítani jövedelmeinket. S ha nem lehetne, vagy még több kellene, akkor is van még egy menedék. Apellálnunk kellene a kálvinizmus szellemére, úgy a hogy azt Pál apostolnál is készen találjuk és a kálvinista egyház, árváit összeszedve *nevelnünk kellene egy érdemes fanatikus új lelkész nemzedéket, melyet megtanítanánk nélkülözni, nyomorogni, mesteriséget űzni és az égi hazára nézni egyedül.*

Különösen az orvosi pályával kötni össze a teológiát, mutatkoznék előttem kívánatosnak. Kis egyházainkban hány beteg nyomorog orvosi segedelem nélkül és Krisztus a testi fájdalmakon is segített!

De önöknek nem tetszik az eszme. Pedig én segélyt találnék benne, nemcsak magunk, hanem a vergődő magyar társadalom számára is. A kor romlott, ideges és fényűző. Egy vallás, mely az önmegtágadás eszményét felemelné, mely e mellett a míveltséget, az ószövetségi sok gyermek boldogságot, a testvér és a hazaszeregetet prédikálná, nagy hivatással bírna e hazában. A régi erős nyaku kálvinizmus eszménye egy keményebb nemzedék, még minket is megtudna tartani. Azt mondják, hogy itt épen azt a haladást kellene megtagadni, melyben az ország fejlődése áll, hogy így el kellene sza-

* De már ezt nem engedjük, főleg ha olyan magasra teszi érdemes barátunk a *temetkezés* költségét. Szerk.

mely tartósságra tart igényt és úgy akar működni, mint e világ hatalmasan nevelő és tisztító ereje.

A bölcséletnek a teológiától való függése különösen előtérbe lép az *erkölcsstan* területén.

Angolból fordította

Csiky Lajos.

(Vége köv.)

Néhány szó Czeglédi Istvánról.

E Lap 4. számának Tárca-jában Széll Farkas úr által közölt nagybecsű adatokat nagy érdeklődéssel és sok tanúsággal olvastam át. Természetesen legjobban érdekelték a Kassára, a kassai lelkészekre vonatkozó adatok.

Czeglédi István, kiről a XII. sz. alatt szó van, egyike azon minden tekintetben nagy papi alakoknak, kik örök dicsőségei magyar református egyházunknak. Évről-évre határozottabb körvonalokban, élesebb vonásokban domborodik ki előttem a mult homályából az ő dicső alakja; ha Isten erőt és időt ad hozzá, egykor meg fogom írni életrajzát.

Egyelőre csak az adatokat gyűjtöm; minden év jutalmazza egy-két újabb adalékkal kutatásomat. De azért mégis vannak egyes hézagok, melyeknek beteléséig az életrajz megírásához fogni nem lehet.

A Széll Farkas úr által legközelebb közölt két adatra legyen szabad a következőket megjegyezmem.

Czeglédinek, ámbár papi fizetése és jövedelme, az

kadni épen attól, a mi eddig fő támaszunk vala: a mívelt magyar társadalomtól.

Jó, hát keressenek más kibontakozást és azt találják meg, nemcsak az államsegély pusztá hangoztatásában és meggondolatlan igénybevételében, hanem saját erejükben. Az erőben, mely nem asszonyos panaszkodásból, sebeink mutogatásából, a poshasztó rothadás, tűrés mártiriumából és a koldulás élelmességéből áll, hanem állapotaink pontos ismeretében, egy új helyzetünket biztosító terv és rendezés elkészítésében (mely esetleg az állami hozzájárulást is követelni és felhasználni fogja) és a mi nem kisebb az ev. ref. egyház külső alakjának korszerű reformálásában, a magasztalt haladás eredményeinek az egyházi szervezetben való felhasználásában határozódik.

Itt vétkeztünk legtöbbit. Papjaink is, a kik nem hiában, hogy Illyés palástját viselik, de kenyérüknek gondját, anyagi ügyeiket eddig csakugyan az ég madaraira bízták. Világi embereink is, kik hiába tanulták a modern állam szervezkedését és a nemzetgazdaság elveit, ez elvek megvalósítását az egyházon belől nem kísérelték meg sehol s ha még rá érnénk, Pató Pállal, evvel a kizárólagos kálvinista védszenttel halasztanók még tovább.

De már nem érünk rá többé. Az anyagi tönkremenés örvénye nyílt meg lábaink alatt s a megmentés munkájával nem késhetünk soká, s nem hagyhatjuk elaludni anyagi ujjászervezésünk ügyét többé. S nem hagyhatja ezt az

oly nagy váradalmak közt oly egyetemes érdekeltség közepette megalakult testület: a tiszántúli egyházkerület értekezlete, s a kikkől e nagytekintélyű testület áll, önök világiak, lelkészek, egyházunk kitűnőségei, vezérei és lelkes tagjai.

Agitáljanak hát mellette minden erővel s itt benn a gyűlés keretén belől maga az értekezlet adjon sulyt ide vonatkozó óhajításainknak.

Hallassa szavát, minő álláspontot foglal e tekintetben, hadd értse meg a kerület és hadd hallja meg az ország.

Mondja ki nyíltan, hogy belhivatalnoki fizetések korszerű rendezését és az egységes adóreformot szükségesnek látja-e vagy nem?

S ha szükségesnek látja, mint a hogy én annak látom, álljon sorompóba mellette. Küldjön ki egy bizottságot, mely e reformot törvényhozási ellátás alá készítse és tagjai útján agitáljon mellette gyülekezeten, fokozatos hatóságokban, sajtóban és mindenütt.

Hogy pedig ezen fellépésének sulyt is adjon, javasolja az értekezlet a kerületnek addig is az ügynevezett egyházfentartási alapok megteremtését. Annak bizonyosságául, hogy túrhételten nyomorúságainkon segíteni immár szent elhatározásunk, a perselypénzek és a tiszta jövedelmek megfelelő százalékának idefordításával állítsuk fel a messze jövőt biztosító intézményt mindenütt, illetve kériük erre az egyházkerület egyetemesen kötelező határozatát.

Ez egyházfentartási alapok egykor még függetlenségünket is visszaszerezhetik. Erre se-

akkori viszonyok közt igen tisztességes volt, szakadatlan sorban következő munkái kivomtatására igen sok pénzre volt szüksége. Ezért folyamodott ő patronusokhoz, az erdélyi fejedelmekhez, főurakhoz, városokhoz stb. Így kereste fel folyamodásával a debreczeni magistratust is, a mely azonban eléggé igénybe volt véve a debreczeni és környékbeli írók műveinek segítkezésével is; úgy hogy a Czeplédi kérését nem honorálhatta. A kérdéses munka aztán Apafi Mihály erdélyi fejedelem és Farkas Fabián putnoki főkapitány hőkezűségéből jelenhetett meg.

A felhozott másik adat (1646 ból, a csapó-utczai házrész eladásáról) nem a mi Czeplédi Istvánunkra vonatkozik. A mi Czeplédi Istvánunk 1646-ban még nőtlen ember volt s a holland egyetemeken tanult. Az a Czeplédi István, ki feleségének, Kecsei Katalinnak házrészét 1646-ban eladja, minden valószínűség szerint azonos azzal a Czeplédivel, a ki a XX. sz. adat szerint 1645-ben, mint szatmári pap jó elő a debreczeni régi jegyzőkönnyben.

Czeplédiről érdekesnek tartom még megemlíteni, hogy ő egy olyan régi papi családból származott, melyben — saját szavai szerint — *„tized izig a Czeplédi házból származottakat felvihetni, a kik egymásután következve, mind egyházi szolgák voltak.”* Szórol-szóra ezt írja I. Köleséri Sámuel, a Czeplédi egykorú életírója és (mint legujabban nyomára jöttem) mostoha fia; amennyiben Czeplédi az I. Köleséri Sámuel (váradi tanár,

szendrői, tokaji, majd végre debreczeni pap) özvegy édes anyját vette el feleségül. Ha már most kissé latravetjük a Czeplédi nyilatkozatát, hogy t. i. családjából tized izig felmenőleg, egymás után következve voltak egyházi szolgák, akkor tíz generációra csak 300 évet számítván 1670-től visszafelé, az 1370. évig jutunk el; a mi más szavakkal azt bizonyítaná, hogy Magyarországon, vagy legalább némely vidékein a r. kath. papok nőstülése egész a reformációig, szokásban és érvényben volt. (Erdélyben, Csikban különben még I. Rákóczy György idejében is voltak törvényes házasságban élő r. kath. papok).*

Végül megjegyzem, hogy a VII. 12. sz. alatt említett kassai ház, mely „Mészár utczában” délfelől Papi Szabó János, északfelől az Kamara ház szomszédságában” alternative Kabai Bodor Gellértnek, illetőleg a kassai ref. egyháznak testálatott, a közel szomszédságban fekvő református templommal együtt 1696-ban és 1711-ben az Orsolya apácák részére erőszakkal elfoglalattott s ma is az ő birtokukban van; a kérdéses ház telkén iskolájuk egy része fekszik, a tőszomszédságban (észak felől) ma is a szepesi kamara, illetőleg mai névvel a kassai kir. pénzügyigazgatóság épülete áll, a nevét mai napig fentartó Mészáros-utczában.

Kassa.

Révész Kálmán.

* Csikban ma is vannak, csak hogy törvénytelen házasságban élők, sőt talán más helyen is találh.ók ilyenek. S. ers.

gitsen Isten és erre igyekezzenek önök is, a kiknek most határozati javaslatomat elfogadásra ajánlom.

Határozati javaslat.

Mondja ki a gyűlés, hogy:

A tiszántúli egyh. kerület értekezlete elérkezettnek látja az időt arra, hogy a reform. egyház anyagi ügyei, úgy a hivek teherviselésének könnyebbítése, mint a belhivatalnoki fizetések javítása szempontjából korszerűen rendeztessenek.

E célból kívánja, hogy lelkeszi állomások méltányos és fokenként emelkedő javadalmoztatással és nyugdíj-jogosultsággal szerveztessenek és a mostani egyházanként változó, a hiveket egyenlőtlenül terhelő, a kezelés szempontjából nehézkes, a magyar haza anyagi fejlődéséhez nem illő, minden egyesült erő-kifejtést lehetetlenné tevő, terményekben és szolgálmányokban álló adórendszer helyébe, *egy a család-adóval kombinált s készpénzfizetést involváló egységes adórendszer legyen.*

És addig is, míg ez a törvényhozás útján megvalósulna, a jelenlegi termény- és szolgálmánybeli adózások és föld haszonélvezete helyett egy új bevallás alapján, *az egyházak megfelelő készpénzfizetés-kötelezettsége kimondassék* és a jövőre való tekintetből, minden egyházban a perselypénzek és a jövedelmek megfelelő hányada és egyéb adományok ide utalásával, *egyházfenntartási alapok létesítésenek*, illetve ezek létesítése köztörvény útján biztosíttassék.*

KÖZÉLETÜNK.

Nyílt levél

Görömbei Péter felső-szabolcsi esperes úrhoz

Szeretve-tisztelt Barátom!

Napról-napra benső örömmel tapasztalom, hogy — az apostollal szólva — életedben és halálodban egyetlen nyereséged a Krisztus, vagy más szavakkal, belső és külső építése szeretett anyaszentegyházunk azon gyülekezeteinek, melyekben a szentlélek Teged az egyházak bizalma folytán, felvigyázóvá tett.

Tudom, hogy e szent munkában, a kisebb emberek segítségét sem veted meg s minden porszemet szívesen alkalmazol istenország építésénél. Ezen tapasztalatom bátorít, hogy e nyílt úton nagybecsű figyelmedet felhívjam egy dologra.

Egyházmegyénk nagy kiterjedésénél, gyülekezeteinek nagy számánál fogva, az esperesi kormányzat

* E határozati javaslatot azzal a hozzáadással fogadta el az Értekezlet, hogy az 1848: 20. t.-z. megalósítását is követelni kell s a kivitel módozatainak megállapítása végett bizottságot küldött ki. Szerk.

nehézebb s eredményét illetőleg igen fárasztó; ha még hozzá vesszük, hogy apró gyülekezeteink, a napról-napra való megélhetés, önmészítő harczát vívják. Az esperesi kormányzat eredményes voltára nézve, szerény véleményem szerint, döntő befolyással van, hogy az esperes minel behatóbban ismerje, figyelemmel kísérje, az egyes gyülekezetek benső életét, azon evangyéliomi erők hatását, melyek a vallásos élet gyümölcseiként jelentkeznek.

Tudom, hogy az esperes, részint személyes egyházlátogatás, részint az u. n. canonicus visitatio útján, lehető tudomására jut a gyülekezetek vallás-erkölcsi életjelenségeinek, de nyomban be kell vallanunk, hogy nem ártana teljesebbé tenni ama szereshető ismeretek mértékét, különösen pedig az egyházi előjáróságok működésének ellenőrzését. Valamely eszközt találni, a mely míg egyrésztől lehető megbízható képét nyújtaná a benső tevékenységnek, másrésztől ösztönző erőként hatna „több-több jócselekedetek véghezvitelére.“

Ugy gondolnám, nem volna üres hivatkozás, ha az egyes gyülekezetek életében évenként felmerülő nevezetesebb mozzanatok, így év elején, az esperesnek tudomására jutnának, mintegy hivatalos bejelentés formában, mely betérjesztett jelentések aztán a látogató uraknak is kiadatnának, hogy előre megismervén a vizsgálatok alá bocsátott egyházak külső és belső állapotát, azok alapján vizsgálják és bírálják el a helyzetet.

Néha-néha, a Lapok útján tudomasunkra jut ilyen jelentés, különösen nagyobb egyházainkból s azokat olvasni, mindig tanuságos, az illető egyházakra nézve pedig bizonyára buzdító.

Ily úton aztán az esperes, alaposabb ismeretere juthatna, a gondjaira bizott egyházak tevékenységének s irányító befolyását jobban érvényesíthetné, és végül a mi nem csekély eredmény, azt is meglátná, milyen hatással voltak amaz egyházmegyei határozatok, vagy lelkes körlevelek, melyeket Te is, tisztelt Barátom, a gyülekezetekhez kibocsátasz.

Példa jobban világosít.

Gondnokommal együtt az idén is betérjesztettük, egyháztanács elé, a mult év nevezetesebb eseményeiről jelentésünket s egyháztanács elhatározta, hogy a jelentés nemcsak az egyházi közgyűlés előtt is felolvastassék, hanem — az esperesi hivatalhoz is betérjesztessék.

A határozat így hangzik:

Lelkész-elnök felolvassa az egyházi előjáróság jelentését, az 1896. évben egyházunkban történt kiemelkedőbb mozzanatokról, a mint következők:

Tisztelt Egyháztanács! Egyházunk külső és benső állapotáról szóló jelentésünket az 1896. év eseményeiről tiszteletteljesen betérjesszük a következőkben:

Anyagi ügyeink, a költségelőirányzat keretében, végeztettek minden jelentősebb mozzanat nélkül. Csak annyit látunk szükségesnek megemlíteni, hogy egyházi ingatlanaink, melyek régi idő óta haszonbérileg jövedelmeztek, ez év folyamán némileg házi kezelésbe mentek át; míg ingó javaink, a szokásos kikölcsönzés által gyümölcsöztek.

A templom- és iskolatetőket, tartósság végett, bekátrányoztattuk.

Mindenféle egyházi épületeink rendben vannak.

Szellemi ügyeink alapja, az iskola a szokásos időtartamban és módozatok szerint szolgált a nevelés ügyének. Az országszerte megtartott millenniumi ünnepek nálunk gyermekeink maradtak el, sőt fokozott mértékben törekedtünk gyermekeink szívébe véetni a buzdító, hazafias emlékeket.

Egyházi életünk vallás-erkölcsi gyümölcseit, a következőkben jelezzük.

Felolvasások és szabad előadások tartattak lelkész által, az iskola helyiségében. Az év kezdetén, a téli hónapokban, hazafias, felvilágosító buzdító előadásokban igyekeztünk megértetni híveinkkel az ezredévi ünnepek jelentőségét, hazánk történetének s annak keretében egyházunk történetének is fontosabb mozzanatait lélek elé állítván.

A nőegyesületben hetenként tartattak előadások, leginkább bibliai tárgyú, női szívhez szóló felvilágosítások, buzdítások; de e mellett a családi élet, háztartás és egészségügy körében is. Majd az adventi napokban, e napokhoz fűződő emlékezések tették az előadások tárgyát, a karácsony hetében estenként tartatván, enkléssel kezdve és végezve. A gyülekezet tagjai élénk érdeklődéssel viseltettek folyvást az ilyen előadások iránt.

Konfirmatiói oktatásunkat, 19 növendékkel végeztük, ünnepélyes vizsgat tevén a templomban, melynek végzetével a növendékek a gyülekezet előtt — az egyháztanács körben állván köröttek — fel is esküdtek egynázunk iránti hűségére s erről díszes konfirmációi emléklapot kaptak s chez még 11-en „Jézus élete képekben“ cz. művet; 5-en „Kalvin élete“ cz. művet; 2 en énekes könyvet; egy pedig imakönyvet, emlékül.

Az aratási vizsga alkalmával, mindennapos iskolásaink közül is többen kaptak jutalom-könyveket és a koszorú füzeteit.

A millennium emlékére, nőegyesületünk, alapot gyűjtött, egy *millenniumi szeretetház*-ra; begyűlt 17 frt 83 kr, es 520 kgr. gabona, melyhez az egyház pénztára, egy elhalt buzgó egyháztag emlékére, 100 forintot csatolt.

A karácsonyi szent ünnepet, jótékonyssággal is, buzgóbbá öhajtván tenni, karácsonyfát állítottunk az iskolában s szegény gyermekeknek ruhákat, más növényeknek képes könyveket s általában az összes iskolásoknak, a nőegylet adományaiból, apróbb ajándékokat adtunk énekléssel, buzdító beszéddel s igyekezőn maradandóbb hatást eszközölni.

Vallásos tartalmu olvasmányok, imakönyvek, zsolnárok, az év folyamán eladattak kis gyülekezetünkben 29 frt 15. kr. értékben. E mellett kis bibliák és bibliai részek ingyen is osztogattattak, különösen tanyán lakó szegényebb hitsorsosainknak.

Még azt emlíjük meg, hogy kegyes adományként, a három ünnep alkalmával, begyűlt 48 frt 35 kr; az országos segélypénztár részere 22 frt 90 kr; két szegény egyház részere gyűjtés 19 frt; saját iskolás gyermekeink tanszerekkel ellátására 27 frt 45 kr; templomi gyűjtés 8 frt 45 kr. filléres gyűjtések.

Az új egyházpolitikai törvényeknek, vallásos életünkre nézve, semmifele ártó hatását, nem észleltük.

S hogy mindamellett az aratni való gabona sok és a gyaróság meg nem számlálható s hogy nagyon csiga-lépésben haladunk istenország felé — ezt fájdalommal valljuk meg. De kérjük istennek kegyelmét, hogy „a joigyeközethen ne restüljünk meg, lélekben buzgok legyünk s az Urnak szolgáljunk“, a mint az apostol is erre int mindnyajunkat.

Ezen jelentés az egyház jkönyvébe szóról-szóra beiratni, az egyház közgyűlésében felolvastatni s a ntiszt. esperesi hivatalhoz megküldeni határozattal.

Ime, szeretve-tisztelt Barátom, leírtam e példát, Aranynyal szólva:

„nem a hírért, nem a dicsőségért, Nem, hogy a világnak üssek vele czégért“, hanem hogy paranyi

erőmmel segélyedre lennék azon szent munkánál, melyet Te megkezdél s folytatsz teljes dicsőséggel.

Ugy vélem, hogy ha minden gyülekezetünk terjesztene be ilyen hivatalos jelentést az esperesi hivatalhoz, nagyban megkönnyítenénk a felügyelet és kormányzás munkáját s tevékenységünket is bizonyára fokozná.

Igaz szeretettel maradtam

testvéred az Urban

Referens.

Levél a szerkesztőhöz.

Tekintetes Szerkesztő úr! Ez év elején egy aradi napi lap első számában olvastam a mult évre vonatkozólag olyan kimutatást, a mit tek. Szerkesztő úrral közlök, azon reményben, hogy valami tanúság rejlik abban a mi számunkra is! A közlemény így szól: „Az 1896-ik évben az aradi 1-ső anyakönyvi kerületben 379 házasság kötött. A róm. katolikus vallás 26 házasságot kötött, vagyis a vegyes házasságnál 26 esetben egyeztek meg a házasságok, hogy gyermekeiket a katolikus vallásban nevelették. Még pedig az ev. reformátusoktól kötött 6 apát, 6 anyát, összesen 12 t; a gör. keletiektől kötött 7 apát és 3 anyát, összesen 10-et; az ágostaiaktól 4 anyát.

Veszített a róm. kath. vallás 2 házasságot, 1 anyát a gör. keleti, 1 anyát pedig a reform. vallás kötött el. Tiszta kötése tehát a róm. kath. vallásnak 24 házasság. A mérleg az egész évről a következő: a róm. kath. vallás veszített 2 házasságot, nyert 26 házasságot; a ref. veszített 11-et, a gör. keleti 9 et, az ágostai 3 at, az izraelita 1-et. Fényes számlata e statisztika azon vádnak, mintha a polgári házasság a vallásosságnak, de különösen a róm. katolikus vallásnak ártalmára lett volna. Ellenkezőleg azt látjuk, hogy valamennyi vallás veszített általa, csakis kizárólag a róm. kath. vallás nyert igen sokat.“ Ezt eddig olvasva, egy olvasó róm. kath. úri ember mindjárt hozzátette: „és ez így van mindenütt az országban.“

Igy van-é? Ez a kérdések kérdése!! Én tartok tőle, hogy ha mindenütt ismerősek volnának az adatok: azok reánk kedvezők nem volnának. Az én szerény helyemben is tapasztalom, hogy az 1868. LIII. t.-cz. 12. §-ának eltörlését nagyon sajnosan fogjuk megérzeni a nagy többségben levő katolikusokkal szemben. Vegyes házasságoknál több esetben a vőlegény róm. katolikus lévén: mint erősebb fél érvényesítii jogát a gyöngébb nővel szemben; az erőszakos terítések, reversálások kora feltámad újra, s ezt semmifele lelki gondozással megakadályozni nem lehet! Eddig is tették ellenünk, mikor törvény tiltotta; nem fogják-e tenni jobban ezután, midőn a törvény szabad kezét ad, s nem védi a gyöngébbet az erősebb kényszere ellen?! Nem szándekom most nekem ezen kimutatás jövőnkre ható következményeivel foglalkozni, tegyék az illetékesebbek; csak jelzem, hogy egyházunk jövőjén aggódo lelkemre ez kinos benyomást tett.

Tulajdonképeni czélom az, hogy tek. Szerkesztő úrral közöljek egyházam mult évi életéből pár említésre méltó adatot, a mint az felsőbb hatóságunkhoz adandó jelentésünkben foglaltatik. Adakozási készségre vall, hogy az elmúlt évben a perselybe 24 frt 57 kr. gyűlt be. Lelkész kezdeményezésére, az ezredév emlékére, egyházunk nő-tagjai adakozásukból a szöszökre és úrasztalára díszes gránát vörös selyem plüsch terítőt készíttettek gazdag arany rojttal. A terítőre ezen szavak vannak aranynyal hímezve: „Az ezredév emlékeül az egyház

nő-tagjai 1896." Az arany hímzés fásztó munkáját Mátffy Piroska kisasszony végezte az egyház iránti szereteiből.

Bhear Frigyes és neje az anyjuk által előző évben ajándékozott china-ezüst keresztelő kannához hasonló anyagú alkalmas keresztelő tálat ajándékoztak.

A templomi istentisztelet magasztosságának s buzgóságának emelésére a gyülekezet ifjú férfi és nő-tagjaiból dalárda alakult, a melynek az ünnepeken való szereplése gyülekezetünket kellemes meglepetéssel, a más vallásúkat pedig némi irigységgel töltötte el. Vallásos iratok terjesztettek: a magyar prot. irodalmi társaság füzetein kívül a Kis Tükör 2 példányban, a Teli Újság 23 példányban járt, 1 példányban a filiába is. Prot. árvaházi naptár elkelt 44 db.

Az őrásztalat egész évben özvegy Babuk Józsefné látta el kenyérrel és borral. Eynazunk mult évi 1725 frnyti kiadásából 539 frt 77 kr. fordítatott az eynaz epeuletem tett beruuzasokra.

Minden nap olvassuk a lapokból, hogy a vallás-talanság mily romamosan terjed, egyes lapok szinte tuhezitajak egymast, hogy ha valanol valamelyik egyház-ból kiép valasi, — melyik tudja hangzatosabban megírni, mit modit a felekezetenekültség Battonyáról is lett közölve, hogy 10 rom. katn. es 3 ref. lett felekezeteneküli, pedig azok mar 20 evvel ezeiott nazarenusok voltak! De úgy latszik, jolesik a lapoknak most ezen hürt penggetni. Nekem meg jolesett a mi kis gyülekezetünk mult évi őrvendetes jelensegeiről megemlekezni, a melyek igazoljak, hogy annyi valasi es nemzenseg közé beekelt kis gyülekezetünk kicsinysége mellett nem maradt el a tobbiek mellett, sőt a nalanal nagyobbak elött is a jó példadatsnak munkajat vegezte. Adja a kegyelem Istene, hogy minden evben eynazunk szellemi es anyagi epi-tesenek emítésre melto dolgait jegyezhessek fel.

Battonya, 1897. jan. 15.

Böszörményi Béla.

ADATOK

a tiszántúli ev. ref. egyházkerület kebelében lévő egyházak történetéhez.

51. A kakszentmártoni ev. ref. egyház története.

Kakszentmárton községe a Szamos partján vagy árvízveszedelem idején a Szamos torkában Szatmárhoz közel egy félórányi távolsagra esik. Szirmay Szatmármegye leírása szerint hajdan Szentmárton és Kak az aranyosmegyesi várhoz vagy Batory birtokához tartozott. Kak községe régen mezőváros is volt, templomát a szentmártonival együtt elhordta az árvíz, mely a szentmártoni foknál gyakran kiöntött és még olykor-olykor most is a szabályozás daczára elboritással fenyegeti a határt és két községet. Kak mint filia régen Onbodhoz is csatlakozott, jelenleg mint fiokegyház Szentmártonhoz tartozik. A jeleni évben az ev. ref. lelkek száma 330, a görög kath. lelkek száma felülhaladja e számot.

A kakszentmártoni ev. ref. egyház történetét, hanyatlását, emelkedését, anyagi, szellemi életét, lelkészeinek, tanítóinak, kegyes adakozóinak nevét, működését, írott és nyomott, jegyző- és anyakönyveiből kiindulva csakis 1801. évtől kezdve lehet helyesen fölvenni és hitelesen igazolni.

Lelkészei voltak: 1801—1807-ig Fekete István, 1822-ig Kovács István, 1827-ig Kiss József, 1830-ig Tardif Mózes, 1835-ig Varga István, 1841-ig Kiss József,

1847-ig Tóth Dániel, 1859-ig Eszlári Károly, 1859 óta Bodnár János.

1859. évig az akkori földesuri kegyjogi s jobbágyi viszonyok közt az egyház felvirágoztatására kevés siker, csakis hátrahagyott teher, a mult idő mulasztása vagy hanyagsága mutatható fel. A multról tehát keveset vagy épen semmit lehet feljegyezni, mert ismeretlen a tér, a tett, az áldozat, mit a mult idő emléke, jegyzőkönyve vagy története feltárhatna szemeink, lelkünk elé, mivel a küzdés, cselekvés, ügybuzgóság, áldozatkészség leginkább ezen időtől fogva tüntethető fel.

1859. évben a pátens kibocsátásakor ez egyház-megyében valamennyi ev. ref. lelkész kihallgatás végett a szatmári törvényszék elibe idéztetett, az elnyomás és üldözés idejében nem lehetett egyházi és iskolai munkához fogni. Az 1860-ik év lsten kegyelméből, a világtörténelem folyásából megadta ismét a szabad mozoghatási s cselekvési tert. 1861. évben a kakszentmártoni ev. ref. egyház a népnevelés érdekében külön tanítói állomást alapított. 1864-ben új iskolaházat önerővel és költséggel épített, me y épület a melleképeulettekkel együtt körülbelől 1000 friba került.

Tanítók voltak: 1862—1866-ig Moldován Lajos, Szabó György, 1868-ig Vasárhelyi Karoly, 1879-ig Kölcsey Pal, 1890-ig Andorkó Sándor, Csepelyi Miklós. 1874-ig Horvath Karoly, 1895-ig Somogyi Albert, 1896. nov. óta ismét Horvath Karoly. A tankoteles és ismétli iskolások száma az 1896/7. iskolai évben 53.

1866. évben 21 köből életből álló magtart alapított az egyház önkéntes adakozás és kivetés útjan templom-építési czélra, csaknem minden évben feleben földet munkált szükségleteinek fedezésére. Gaspár Ferencz egyházi főgondnoksága idejében új templomépítési czelra aránylagos kivetés szerint 30,000 téglát vetett s égetett. 1869. évben ismét 30,000-et; 1875-ben a régi paplakot megjavította, kutat csináltatott. 1876. évben istalot épített, 1877-ben a régi avult fatemplomot befedette. 1881. évben a tanítói, iskolai lakot rendbehozta. 1883. évben a templomépítéshez ismét 40,000 téglát vettetett s égetett, több ízben jótékony czelu eynazi balt rendezett templomépítési czelra, jövedelmezeit 5—600 frtot es 80 szal deszkát, 56 frt értékben. A főt. eynázkerület es egyházmegye 2—300 frt államsegélyt, a debreczeni nt. egyházi tanács, a régi kis templomatól ablakokat es ajtot — Ó Felsége a Király 100 frt segélyt — Gaspár Ferencz főgondnok 100 frtot, Szódényi Marton 50 frtot, Kalman Ignác haszonbértő 25 frtot templomepítésre kegyesen adományoztak. Az egyház hívei ezen arvizes helyen fundamentomul 12 öl követ szállítottak önerőn es költségen a távoleső jözsefnazi kőbányából. Ezenkívül fuvarral, napszámmal s egyéb szolgálattal járultak az új templom es bádogos torony építéséhez. Gaspár Ferencz es Teglássy Ferencz 20—20 frtot adományoztak tűzbiztosításra. Gaspár Lászlóné, Gaspár Ilona kisasszony leánvával egy 25 frt értékű hímzett abroszt készített az Urasztalára. Özv. Kállay Lászlóné rom. kath. vallású 25 frt értékű szőnyeget ajánlt a szoszékre. Özv. Markos Imréné 6 frt értékű szőnyeget a papiszékre, Király Jánosné, Szabó Józsefné, Erdélyi Jánosné, Szabó Istvánné egy-egy 5—6—10 frtos értékű abrosz-kendőt ajándékoztak az Urasztalára. Gaspár Ferenczné Szegedy Katalin egy 12 frt értékű faból készült kerek asztalt, 15 frt értékű aranyozott poharat, Gergely Károlyné született György Ilona egy 5 frt értékű keresztelési tányért, kannát adományoztak. Teglássy Ferencz az új templom földjét kitégláztatta. Vég András a szoszék alá 2—3 frt értékű alapkövet vett. A templom-torony alap-

kövének letételekor a hívek 21 frtot adakoztak. Özv. Markos Imréné az Urasztalára több évtizeden keresztül kenyeret ad.

1885. év április 30-án az új templom-torony építése megkezdett, ugyanez év július 19-én a toronygomb csillaga Surányi Antal építő által ünnepélyesen feltétezt, 1886. év Pünköst havában a templom és bádgos torony építése befejeztetett, ugyanezen évben aug. 22-én Bencsik István esperes, lelkészi, tanítói kar, nagyszámu közönség jelenlétében ünnepélyesen felszenteltetett s a nyilvános istentiszteletnek átadatott. A templom-torony került 5-600 frtba.

1891. évben paplaképítésre az országos egyházi közalaptól nyert az egyház 600 frt tőkesegélyt, ezen összevből és az egyházi pénztárból hozzáadott 86 frt és 72 krból összesen 686 és 72 krból az új paplak is felépített.

1892. évben egy nagyobb harangvételi alapra ismét magtár alapított, jelenleg mintegy 50 köböl élet van benne vagy kölcsön kiadva.

1895/6. iskolai évben egy tanítói szoba kideszkázott, a konyhaszoba kis kamrával, az iskolaterem külön kijáratú átalakított, a tanító-kántori fizetés 151 frt évi állami pótszegély kiegészítéssel 300 frtről 448 frt 50 krra emeltet.

A mi különben e szegény kisdud egyház vagyoni állapotát illeti, segítség nélkül elviselhetetlen nehéz teherrel küzd, mivel protestáns urai, tehetős egyénei kihaltak, elpusztultak. Az egyháznak 4 hold földje, kevés bevétele, sok kiadása, az építkezésből hátramaradt terhe van. A lelkészek az összes javadalmazása nem haladja meg az 500 frtot.

On lelkészi fizetés kiegészítésének 600 frt minimuma vagy 800 frt maximuma, az ajándék, dotatio boldog hite, reménye, ígérete mikor fog Magyarországon beteljesülni?!

Bodnár János,

kakszentmártoni ev. ref. lelkész.

„Statisztikai adatok a magyar ref. egyház anyagi rendezése“ című közleményhez.

(A táblázatok számai a szövegben levő hivatkozásokra vonatkoznak.)

1. Belhivatalnoki fizetések és a minimum a jelentő izek szerint

Egyház- megyék	Lelkészi állomások				Tanítói állomások			
	fizetése korona	száma	átlaga korona	600 frt m. ni- mum alatt	fizetése korona	száma	átlaga korona	600 frt mini- mum a att
A. Szabolcs	76,736	26	2951	2	190,341	125	1522	3
Bánság	134,783	46	2930	9	258,607	219	1176	4
Bereg	106,717	63	1693	33	58,365	59	989	20
Bihar	74,656	48	1555	18	68,619	58	1183	8
Debreczen	97,779	30	3259	—	202,067	129	1566	2
Ermellék	66,487	40	1662	18	59,943	65	922	22
F. Szabolcs	123,752	90	1375	59	80,373	107	751	42
Kunság	100,723	32	3147	2	266,472	132	2019	1
M. Ugocsa	39,499	30	1316	26	30,453	34	895	15
N. Bányá	60,833	43	1414	29	41,561	44	994	27
N. K. roly	51,679	35	1479	25	35,539	39	911	20
N. Szalon a	96,842	45	2152	18	111,536	103	1082	13
Szatmár	112,899	65	1735	36	85,207	88	958	28
Összege és	1.143,382	593	1928	275	1.489,081	1202	1238	205

2. Anyaegyházak és a minimum (konvenli összegezés).

Tiszántúli egyházkerület.

Egyházmegyék	800 forint alatt	600 forint alatt
1. Alsó-Szabolcs	3	1
2. Bánság	10	8
3. Bereg	37	24
4. Bihar	22	16
5. Debreczen	8	—
6. Ermellék	22	15
7. Felső-Szabolcs	67	48
8. Kunság	2	—
9. Máramaros	25	20
10. Nagy-bányai	32	26
11. Nagy-karolyi	36	16
12. Szalontai	13	8
13. Szatmári	38	26
Összesen	305	210

3. Hitlanhallgatók száma 1881—2. évtől.

Isk. év	Ev. ref. theol. akadémiák					
	Budapest	Debrecze	Nagy- Enyed	Pápa	S. Patak	Kolozs- vár
1881—2.	—	122	70	—	—	—
1882—3.	50	130	81	—	—	—
1883—4.	43	118	75	50	120	—
1884—5.	44	84	74	38	102	—
1885—6.	46	73	75	30	89	—
1886—7.	48	58	72	31	66	—
1887—8.	50	59	67	21	55	—
1888—9.	42	57	71	30	51	—
1889—90.	43	56	53	28	52	—
1890—1.	49	63	50	27	51	—
1891—2.	42	61	46	23	50	—
1892—3.	40	56	42	21	50	—
1893—4.	—	51	35	—	—	—
1894—5.	—	45	33	22	43	—
1895—6.	26?	34	—	—	37	23

4. a) Lelkészhaltalozási kimutatás a magyarországi öt egyházkerületből.

Táblás kimutatás az 1892. évi december 31-iki adatok alapján.

Egyház- megye	Összesen volt			1883-tól 1892. év vegeig		
	lelkész	lelkészne	kiskorú gyermek	elhalt pap	özvegygé lett papné	kiskorú gyer- mekek
I.	259	213	497	57	41	39
II.	277	222	445	100	81	65
III.	349	292	618	93	54	99
IV.	577	489	1188	144	107	153
V.	513	428	881	105	76	110
	1975	1644	3629	499	359	466

Egy évben 49—50.

4. b) Lelkészhaldósági kimutatás a tiszántúli egyházkerület megyéiből.

Táblás kimutatás az 1892. évi december 31-iki adatok alapján.

Egyház- megye	Összesen volt			1883-tól 1892. év végeig		
	lelkész	lelkészne	kiskorú gyermek	elhalt pap	özvegygyé lett papné	kiskorú gyer- mekek
1.	26	22	40	8	8	4
2.	45	38	93	13	10	18
3.	64	56	137	20	14	16
4.	43	37	82	9	8	12
5.	29	29	65	10	7	12
6.	40	37	88	9	8	9
7.	82	71	190	23	17	41
8.	32	26	56	6	5	2
9.	29	23	53	7	4	6
10.	42	33	86	9	4	11
11.	35	29	68	10	7	5
12.	44	36	79	10	6	9
13.	66	52	151	10	9	8
	577	489	1188	144	107	153

Évi halálozás 14—15.

4. c) A tiszántúli egyházkerület lelkészei életkorának átlagos kimutatása.

Egyház- megye	É													90 éven felül	26620 év
	25-30	30-35	35-40	40-45	45-50	50-55	55-60	60-65	65-70	70-75	75-80	80-85	85-90		
1.	—	5	4	3	2	2	4	3	1	1	—	—	—	—	26
2.	1	3	7	6	4	8	4	4	4	2	1	1	—	—	45
3.	2	11	7	7	10	4	5	7	7	3	1	—	—	—	64
4.	—	6	9	8	6	7	1	3	—	1	1	1	—	—	43
5.	—	5	2	4	4	3	2	2	2	2	2	1	—	—	29
6.	1	6	6	4	5	5	3	4	3	3	—	—	—	—	40
7.	2	18	14	10	9	4	6	7	5	5	2	—	—	—	82
8.	1	5	4	6	6	3	3	—	2	1	—	1	—	—	32
9.	3	5	6	2	4	2	1	2	2	—	—	1	—	—	29
10.	2	5	9	4	6	4	4	4	1	1	1	1	—	—	42
11.	—	6	5	6	5	2	4	1	2	4	—	—	—	—	35
12.	1	9	9	7	3	4	4	—	4	1	1	1	—	—	44
13.	1	4	8	9	11	8	6	6	6	3	3	1	—	—	66
	14	88	90	76	75	56	48	43	39	27	12	9	—	—	577

Közép életidő 26,620 : 577 = 46—50 év.

5. Kimutatás a tiszántúli egyházkerület belh. és adm. szükségleteiről.

1. 600 frt s.-lelkészi, illetve 800 frt lelkészi; 300 frt s.-tanítói, illetve 400 frt tanítói törzsfizetés alapján.

A) Lelkészek.

Jelenlegi szám 595; számításba véve 600 és 100 hivatalos s.-lelkész.

5 évig	100 s.-lelkész	à	600 frt	=	60,000 frt.
10 "	100 "	à	800 "	=	80,000 "
15 "	100 "	à	1000 "	=	100,000 "
20 "	100 "	à	1200 "	=	120,000 "
25 "	100 "	à	1300 "	=	130,000 "
30 "	100 "	à	1400 "	=	140,000 "
35 "	100 "	à	1500 "	=	150,000 "
	700	összesen:			780,000

B) Tanítók.

Jelenlegi létszám 1203; számításba véve 1400.

200 segéd-tanító	à	300 frt	=	60,000 frt.
200 rendes "	à	400 "	=	80,000 "
200 "	à	500 "	=	100,000 "
200 "	à	600 "	=	120,000 "
200 "	à	650 "	=	130,000 "
200 "	à	700 "	=	140,000 "
200 "	à	750 "	=	150,000 "
1400	tanító	összesen:		780,000 frt.

C) Adminisztrációs szükséglet.

1 püspöknek	à	10,000 frt	=	10,000 frt.
13 esperesnek	à	500 "	=	6,500 "
13 tanfelügyelő	à	2000 "	=	26,000 "
Gyűléstartás és egyéb				7,000 "
				50,000 frt.

D) Nyugdíj.

600 lelkész.

Közép életkor 50 év.

Halálozás évenként 14—20. Tekintve, hogy a 35 el felvett szolgálati év a lelkészi közép életidőt tu'haladja, ha 24 évvel lépnek ki ifjaink a tanintézetekből: 40,000 frt évi átalány a tagok fizetésén kívül elégnék látszik.

E) Fedezet.

1. Lelkészi fizetések értéke	500,000 frt.
2. Tanítói fizetések	745,000 "
	1,245,000 frt.
3. Szükséglet	1,650,000 frt.
4. Hiány	405,000 "

2. 800 frt s.-lelkészi, 1200 frt lelkészi törzsfizetést számítva a tanítók nélkül.

5 évig	100 s.-lelkész	à	800 frt	=	80,000 frt.
10 "	100 "	à	1200 "	=	120,000 "
15 "	100 "	à	1400 "	=	140,000 "
20 "	100 "	à	1500 "	=	150,000 "
25 "	100 "	à	1600 "	=	160,000 "
30 "	100 "	à	1700 "	=	170,000 "
40 "	100 "	à	1800 "	=	180,000 "
	700	összesen:			1,000,000 frt.

1. Szükséglet a) lelkészek fiz. 1,000,000 frt.
b) nyugdíj és adm. 100,000 "

összesen: 1,100,000 frt.

2. Fedezet 500,000 frt.

Államtól kérendő: 600,000 frt.

6. Kimutatás a konventi segélyszervezetből a lelkészi fizetéseket illetően.

Egyházmegyék	Lelkészi állomások		Igénybe veendő államségély	
	600 frton alól	800 ft alatti	600 frtig	800 frtig
1. Alsó-Szabolcs	1	3	335.37	953.65
2. Bánság	8	10	979.31	3,035.29
3. Bereg	24	37	3,246.38	10,025.91
4. Bihar	16	22	1,438.88	5,111.83
5. Debreczen	—	8	—	548.93
6. Érmellék	15	22	2,799.41	6,939.89
7. Felső-Szabolcs	48	67	9,588.37	22,378.87
8. Kunság	—	2	265.60	674.02
9. Maramaros	20	25	5,639.17	11,221.86
10. N.-bányai	28	32	5,480.65	11,858.83
11. N.-Karolyi	16	26	2,910.37	7,497.02
12. N.-szalontai	8	13	2,188.72	5,488.46
13. Szatmari	26	38	3,132.22	10,748.09
	210	305	93,004.45	96,380.70

7. a) Egyházi adó.

Egyház- megyék	Fizetnek					egy- lélekre
	Pénzül	Tör- vényekben	Szolgá- mányul	Összesen	Lélek- szám	
A.-Szabolcs	112,991	38,903	1,250	153,144	108,171	1.41
Békésbánság	324,774	51,649	886	377,309	183,388	2.02
Bereg	11,721	80,872	19,026	101,619	42,192	2.40
Bihar	62,953	32,666	6,240	101,859	47,378	2.15
Debreczen	89,234	30,100	6,979	126,313	105,481	1.19
Ermellék	25,050	38,797	4,995	68,842	45,449	1.51
F.-Szabolcs	45,342	51,228	8,089	104,659	71,657	1.45
Kunság	208,431	30,828	2,167	241,426	123,017	1.96
M.-Ugocsa	18,538	17,123	7,575	43,236	18,700	2.31
N.-Bánya	13,469	27,598	9,805	50,872	22,490	2.26
N.-Károly	14,434	30,816	8,499	53,749	23,238	1.90
N.-Szalonta	83,408	38,995	5,215	125,618	67,325	1.86
Szatmár	24,870	58,341	36,015	119,227	46,854	2.54
Mind	1,035,215	525,916	116,742	1,677,873	915,422	1.83

185.00 család.

7. b) Az egyházi adó-ingadozása egyházmegyénként.

Egyházmegye	Esik egy lélekre (korona)				
	Maximum		Minimum		Középszám
	Maximum	Minimum	Maximum	Minimum	
A.-Szabolcs	Saáp	2.87	Tetőtlen	0.00	1.41
Bánság	Orosháza	4.—	T.-Vásárhely	0.18	2.02
Bereg	N.-Muzsaly	5.57	N.-Bégány	0.18	2.40
Bihar	Örvénd	4.57	N.-Tothfalu	0.—	2.15
Debreczen	Esztár	3.91	M.-Pályi	0.25	1.18
Ermellék	Kakad	3.41	P.-Telek	0.49	1.45
F.-Szabolcs	Keék	8.13	Buj	0.00	1.45
Kunság	T. Füred	3.14	Ken'eres	0.87	1.95
Ugocsa	Gödönyháza	4.47	Csepe	0.45	2.31
N.-Bánya	Amacs	5.69	Sz.-Hegy	0.28	2.30
N.-Károly	Kr.-Sz.-Miklós	7.23	K.-Darócz	0.28	1.90
N.-Szalonta	Német-Pereg	3.65	Gyanta	0.29	1.86
Szatmár	Hérmindszeg	6.13	K.-Szék'eres	0.93	2.54
Kerület		8.13		0.00	1.83

8. a) Vagyon.
(Koronákban.)

Egyház- megyék	Tényleges vagyon				Adósság kölesén
	Épület k	Föld	Tőkepénz	Együt- tesen	
A.-Szabolcs	2,983,357	1,487,110	445,085	4,915,552	245,903
Békési	5,499,011	1,330,422	991,119	7,730,552	476,700
Bereg	2,366,636	499,234	137,019	3,002,889	72,275
Bihar	2,452,285	540,057	129,955	3,122,297	186,920
Debreczen	4,830,058	1,237,898	2,045,684	8,113,640	348,251
Ermellék	1,645,494	376,751	120,137	2,142,382	70,860
F.-Szabolcs	3,560,025	829,359	333,252	4,722,636	192,120
Kunság	4,993,775	778,850	1,093,774	6,866,399	337,991
M.-Ugocsa	1,156,994	148,047	262,727	1,567,818	88,453
Nagy-Bánya	1,445,740	480,616	341,437	2,267,793	41,336
N.-Károly	1,310,892	307,702	69,437	1,688,031	60,839
N.-Szalonta	2,125,540	550,236	145,232	2,821,008	73,420
Szatmár	2,475,854	627,331	779,157	3,882,342	81,805
Összesen	36,845,661	9,193,663	6,840,015	52,879,339	2,276,873
Levonva az adósságot				2,276,873	
Tiszta vagyon				50,602,466	
Ehez jön 1,677,873 korona egyházi adónak 7% tőkéje				23,969,614	
Ehez jön 842,883 korona vegyes bevételnek 7% tőkéje				12,041,185	
A főiskolák vagyona nélkül a tiszántúli ke- rület összes vagyona				86,613,265	
915,422 lélekszáma fejenként				91 és 61 fill.	

* 51,480 kat. hold.

8. b) Háztartásunk 1893-ban.

a) Jövedelem (koronákban).

Egyház- megyék	Földek	Tőke- pénzek	Egyházi adó	Vegyes	Összesen
A.-Szabolcs	101,90	24,286	153,144	80,957	357,957
Bánság	87,733	55,187	377,309	101,758	622,047
Bereg	38,588	8,889	111,619	39,353	198,450
Bihar	59,480	7,895	101,859	31,057	200,291
Debrecze	184,861	156,750	126,335	87,332	555,278
Ermellék	31,749	8,414	68,842	43,897	152,402
F.-Szabolcs	93,137	20,586	104,659	64,772	283,154
Kunság	76,514	107,883	241,426	133,110	558,933
M.-Ugocsa	10,662	21,849	43,236	27,576	103,326
N.-Bánya	34,779	24,927	53,749	7,028	120,483
N.-Károly	17,409	4,097	53,749	33,992	109,247
N.-Szalonta	48,271	9,303	125,618	70,889	254,081
Szatmár	67,861	44,600	119,229	31,609	263,298
	772,723	494,663	1,677,873	842,883	3,788,142

b) Szükséglet.

Egyház- megyék	Lelké- szeknek	Fanitók- nak	Adós- ság	Épületek	Vegyes	Összesen
A.-Szabolcs	76,736	190,341	21,957	20,061	48,862	357,957
Bánság	134,783	258,607	38,779	40,810	113,965	586,644
Bereg	106,717	58,365	6,573	13,957	23,607	209,219
Bihar	74,656	63,619	24,066	9,556	18,612	195,491
Debreczen	97,779	202,067	33,381	20,734	136,877	495,838
Ermellék	66,484	59,943	10,208	6,807	10,092	153,534
F.-Szabolcs	123,752	80,373	22,801	12,044	57,009	295,979
Kunság	100,723	266,472	62,267	28,403	78,130	535,995
M.-Ugocsa	39,499	30,453	13,354	6,621	12,223	102,150
N.-Bánya	60,833	41,561	3,804	9,027	5,258	120,483
N.-Károly	51,679	35,539	8,361	7,168	12,019	114,767
N.-Szalonta	96,842	111,536	14,791	10,693	3,416	237,278
Szatmár	112,899	85,205	8,350	14,225	52,298	272,977
Végösszeg	1,143,392	1,483,081	273,693	200,106	571,398	3,677,616
Összes jövedelem						3,788,142
Többlet						109,526

KÜLÖNFÉLÉK.

T. előfizetőink szives figyelmébe. **Róssa Sándor főiskolai hásnagy és helyettes pénztárnok úr e hó végével a Debreczeni Prot. Lap kiadóhivatalának kezelésétől nagymérvű elfoglaltsága miatt visszalép.** Midőn e változást t. előfizetőink és olvasóink szives tudomására juttatjuk, egyuttal elmulaszthatlan kötelességünknek tekintjük azt, hogy **Róssa Sándor** t. barátunknak, a ki 8 éven keresztül hordozta a szerkesztő mellett a Debreczeni Prot. Lap fentartásának és gondozásának súlyos terhét, és a ki jó ideig a kiadás mellett, a mikor szükség volt reá, a lap szellemi részét illető munkában is készséggel és buzgósággal osztozott a szerkesztővel, úgy a mostani és korábbi szerkesztőségek, mint a lap egész olvasó közönsége nevében is hálás elismerésünket és köszönetünket nyilvánítsuk.

Felkérjük egyuttal a t. olvasókat, hogy addig is, a míg esetleg másként fogunk intézkedni, **f. é. február 1-től fogva, úgy az előfizetési pénzeket, mint a lap szétküldésére vonatkozó mindennemű megkereséseket és a hivatalos hirdeléseket is a szerkesztőhöz intézni méltóztassanak.** Kérjük végül a t. előfizetőinket, hogy **hátraleikaikat haladék nélkül sziveskedjenek beküldeni, mert a leszámolás másként meg nem történhetik.**

— Felkérjük a nt. lelkész urakat, hogy egyházaik történetét — a kerület ismételt határozatához képest — mielőbb beküldeni szíveskedjenek.

— A Religio, ez a kedves ultramontán lap, f. évi jan. 23-iki számában bő és jó néppárti ízű megjegyzések kíséretében közli Lapunk 2 ik számának „Karácsonyi mysteriumok” című cikkét, melyben jobbnaira a mi egyházvidékünkön élő és a mi hiveink körében magyar-nak megmaradhatott görög kath. magyarság védelmére siettünk. Midőn tisztelt Laptársunk glosszáiból megnyugvással értesülünk arról, hogy a mi prot. főuraink meg mindig inkább Berlinbe, az ország szövetséges társához, mint Romába küldik gyermekeiket a hazai egyetemek elvégzése után; örömmel vesszük tudomásul, hogy Magyarország ezidőszerinti miniszterelnöke Bártfay Dezső báró (milyen kár, hogy zsarnoknak is nevezi!) református, és sietünk köszönetet mondani a Religiónak különösen azon szívességéért, hogy szerény közleményünket azokhoz is eljuttatta, a kiket különben előfizetőink díszes sorában nincs szerencsénk tisztelhetni, de a kikkel bizonyára egyik vagyunk a hazaszereteten és az alkotmányos törvények iránti tiszteletben. Azon művelt és hazafias kath. világiakkal együtt, a kik most a politikai lapokban *Egy katolikus* aláírással cikkekkel napirenden tartják a magyar liturgia nagy nemzeti fontosságú ügyét és lelkes, hazafias közleményeikben nem mondanak kevesebbet, mint a mennyit a hazafiatlan és sötét szellemű ultramontanizmus ellen jó magunk is elmondottunk. Nem is lehet az művelt és hazáját igazán szerető magyar ember, a ki ma a hármassal szövetséggel s velünk érdekelletben álló, atheista francia köztársaságnak tömjénez, saját hazájának alkotmányos képviselőtéréről meg mint „a hitetlenséggel szövetségelt liberálizmusról beszél, mely a püspökök kinevezését kezében tartja s a világ legérzékenyebb hatóságával szemben szolnok-dobokai modort kezd érvényesíteni” s mint valami rossz nemzetiség, folyvást az állam és a törvényes rend ellen izgat; s míg egyfelől maga mindenkit büntetlen sért, másfelől a mások véleménye ellen türelmetlen és (hogy a kakas csipje meg!) mindjárt államügyészt emleget. Jó is, hogy e sötét idők elmúltak immár és hogy most a Religio is a reformátusból pápistává lett, de a protestáns Erdélyről és Bethlenről nagyfontosságú és elismerő nyilatkozatot tett (a ki mellesleg mondva, ez által tán meg is bánta, hogy pápistává lett?) hazafias *Pázmány* után készül indulni. Így egyesült erővel biztosan kivívjuk a magyar nyelv jogát az istentiszteletben kath. testvéreinknél is s legyűrjük azokat a fanatikus lelkeket, a kik a szénát is megennék, ha Rómából való volna. Hogy az örök világosság fényeskedjek nekik!

— Kun Bertalan, a tiszáninneri egyházkerületi nagyérdemű és közszereteten álló püspöke január 21-én töltötte be életének 80-ik évét. 56 éves lelkészi s 31 éves püspöki tisztségében mindenkor nemcsak a legnagyobbak, de a legbuzgóbbak közé is tartozott, szeretetével pedig mindenkit magához csatolt. Isten éltesse őt még egyházunk javára teljes munkaerejében sok éven keresztül!

— Ferenczy Gyulának e lap mostani és megelőző számában közölt nagyérdemű előadása, a mely a mig egyszerűsége élénk színekkel tárja fel egyházunk súlyos anyagi helyzetét, másrészt azon módokra és eszközökre is rámutat, a melyeknek alkalmazása a bajok gyökeres orvoslására vezethet, a legszélesebb körben megérdemli

a figyelmet mindazok részéről, a kik egyházunk érdekeit igazán szívükön viselik s azoknak előmozdítására mellék tekintetek és megalkudás nélkül törekednek. Annyi immár mindenki előtt világos lehet, hogy holmi aprólékos, kicsinyes és halogató politikával a létező bajokat fokozni igen, de orvosolni többé alig lehet.

— A párbeszédi vizsgák mind bevégeződtek ezen a héten. Főtiszt. püspök úr e héten is több kollokviumot hallgatott végig, sulyt adott jelenlétével azoknak és kifejezett megalégedésével új erőt és szárnyakat tudós tanárainknak!

— A te árvádat én eltartom, Jer. 49, 11. A szerencsétlenül elhalt *Nagy Lajos* encsencsi lelkész közvetlen halála előtt írott levelében a sárospataki iskolában tanuló két kis fiát főújszeteletű püspök úr atyai jóindulatába ajánlotta. Jószívű püspökünk 60 frtot utalványozott a szegény árvák számára.

— A vasárnapi nyugalom ügyében működő nemzetközi kongresszus 1897. július 6—9. napjain fogja tartani üléseit Brüsszelben *Nyssens* ipar- és munkaügyi miniszter t. elnöke alatt. A szervező bizottság a legkiválóbb férfiakból van alakítva, a program gazdag tartalommal már közzététetett. Alkalmilag az utóbbira visszatérünk.

— Halálózás. Mitrovics Gyula debreczeni ev. ref. lelkész családját mély gyászba borította *Ujlaky István* sárospataki közbirtokossági erdésznek f. hó 23-án, életének 55-ik évében bekövetkezett halála. A megboldogult ferfiában egy valóban puritán jellemű, szigorú becsületességű, tiszta józan értelmű és széles képzettségű egyént vesztett el a társadalom, közelebről egyházunk és sárospataki főiskolánk, melyeknek lelkes barátja és önzetlen munkása vala. A legjobbakkal tartozott, a kik a mellett, hogy semmit sem igényelnek, igen sokat érdemelnek. Helye üresen fog maradni, mint az évekkel előbb elhalt b. e. Rik Gusztáv, a kivel annyi közös jellemvonást tüntetett fel az elköltözött. Most is szegények vagyunk az ilyen jellemekben; de ha tovább is így megy: akkor legalább egyes pontokon a nélkülözés szomorú sorsa vár közéletünkre. Áldás legyen az elhunyt derék ferfit emlékezetén!

— Egyházi nyomtatványok — czélszerű és a nagy-tiszteletű lelkészi kar által elfogadott összéállításban — olcsó áron, tetszés szerinti mennyiségben egyedül a Csokonai nyomda és kiadó-részvénytársaságnál kaphatók Debreczenben. Megkeresésre mintákat és árjegyzéket bárhova küldenek. A megrendelések gyorsan és pontosan teljesítetnek.

TARTALOM-JEGYZÉK: A magyar református egyház anyagi ügyeinek rendezéséről. Ferenczy Gyula. — Tárca: A bölcsélet és a theologia közötti viszony. Csiky Lajos. — Néhány szó Czeglédi Istvánról. Révész Kálmán. — Közéletünk: Nyílt level Görömbei Péter felső-szabolcsi esperes urhoz. Referens. — Levél a szerkesztőhöz. Böszörményi Béla. — Adatok a tiszántúli ev. ref. egyházkerület kebelében levő egyházak történetéhez. 51. A kakszentmártoni ev. ref. egyház története. Bodnár János. — „Statistikai adatok a magyar ref. egyház anyagi rendezéséről” című közleményhez. — Különfélék.

Felelős szerkesztő és laptulajdonos:

Dr. BACZONI LAJOS.